

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

Гар бичмэлийн эрхтэй ©

ДАГВАДОРЖИЙН ТУНГАЛАГ

**УЛААНБААТАР ХОТЫН ЗАРИМ ӨРХИЙН
ЭМИЙН ЗОХИСТОЙ ХЭРЭГЛЭЭ**

Е-720102 – ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОДЛОГО, УДИРДЛАГА

Нийгмийн эрүүл мэндийн ухаанаар магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот
2015 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

ДАГВАДОРЖИЙН ТУНГАЛАГ

**УЛААНБААТАР ХОТЫН ЗАРИМ ӨРХИЙН
ЭМИЙН ЗОХИСТОЙ ХЭРЭГЛЭЭ**

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:

Анагаах ухааны доктор, профессор П. Цэдэн

Эрдэм шинжилгээний ажлын зөвлөх:

Анагаах ухааны доктор Д.Нарантунгалаг

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:

Анагаах ухааны доктор Н.Одонгуа

Улаанбаатар хот
2015 он

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. УДИРТГАЛ

1.1 Судалгааны ажлын үндэслэл

Монгол улсын “Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль”-ийн 3.1.1- (2010 он) “Хүний болон мал, амьтны өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, өвчнийг оношлох, эмчлэх, дархлаажуулах зориулалттай, үйлчлэл нь эм судлал, эмнэлзүйн сорилт туршилтаар нотлогдсон, нийлэг буюу амьтан, ургамал, эрдсийн гаралтай бодисыг тодорхой хэлбэрт оруулсан, зохих тун, хэмжээгээр хэрэглэдэг бэлдмэл”-ийг “эм” гэж тодорхойлсон. ¹

Өнгөрөгч зууныг хүртэл хүн төрөлхтөн ургамал, амьтан, эрдэс байгалийн гаралтай эмийн зүйлийг ашиглаж байсан. Тэр үед хүний эрхтэн системийн бүтэц, үйл ажиллагаа, өвчний шалтгаан, түүний хөгжлийн зүй тогтол болон эмийн бодисын химийн бүтэц, бие махбодын хувирлын тухай бага буюу огт мэдэхгүй байв. Эрин үеийн анагаах ухаанд хэрэглэгдэж байгаа эмийн ихэнх хувийг нийлэгжүүлэн гаргасан эм эзэлж байна. ²

Эм нь тохиромжтой тунгаар хэрэглэвэл эм болох бөгөөд тунг хэтрүүлэн буруу хэрэглэвэл хор болно. Эмийг бүтээхдээ хэдий хэмжээгээр, өөрөөр хэлбэл ямар тунгаар өгвөл өвчин эдгэрэх, ямар тунгаар хэрэглэвэл хордох буюу үхэж болохыг хүртэл тогтоодог. Иймд ямар өвчний үед, ямар эмийг, ямар тунгаар, хэрхэн хэрэглэхийг зөвхөн эмч л мэдэх тул түүнийг зөвхөн эмчийн зөвлөмжөөр л хэрэглэх шаардлагатай байдаг болно. Эмийн хэрэглээний практикт эмийн зохисгүй хэрэглээ нь дэлхий нийтийн тулгамдсан асуудлуудын нэг мөн.

Анагаах ухааны эрчимтэй хөгжил, ололт нээлтүүд, шинэ эмийн судалгаа, үйлдвэрлэл, хэрэглээ өдрөөс өдөрт өсөн нэмэгдэхийн хэрээр эмийн хэрэглээг улам боловсронгуй болгох, өөрөөр хэлбэл эмийн зохистой хэрэглээг практикт хэрэгжүүлэхийг зүй ёсоор шаардах боллоо.

Тодорхой нэг эмгэгийг эмчлэхэд хэрэглэх эмийн тоо харьцангуй олон, нөгөө талаас эм хэрэглээний алдаанаас үүдэн хүний бие махбодид сөрөг нөлөө үзүүлэх магадлал өндөр байгаа нь эмийн зохистой хэрэглээний тухай асуудалд хамгийн чухал.

Эмийн зохистой хэрэглээ гэдэг нь таван зөвийн дүрэмд заасны дагуу зөв хүнд, зөв эмийг, зөв тунгаар, зөв хугацаагаар, боломжийн үнээр өгөх юм. Энэхүү тодорхойлолтыг 1985 оны ДЭМБ-н бага хурал дээр S.Wasim хэлсэн. Хувь хүн

гэрийн нөхцөлд эмийг хэрхэн хадгалалтын горимыг баримталж байгаа эсэх (эмийн хугацаа дуусах, хуурай, сэрүүн нөхцөл, хүүхдээс хол байлгах г.м)-ийг бусад оронд судалгаагаар гаргасан байдаг. Эдгээр судалгааны үр дүн өрхүүдийн эмийн нөөц, эмийн хадгалах хугацаа дуусах, үр ашиггүй эм байлгах зэргийг илрүүлсэн ба эм байсан өрхүүдийн 50% нь ашиглагдахгүй эм хадгалсан, ойролцоогоор 40% нь эмийн хугацаа нь дууссаныг илрүүлсэн юм. Өнөөдрийн байдлаар Энэтхэгтэй адил улсуудад тосгон болон хот хоорондын эмийн олдоц асар их ялгаатай байгаа нь эмийн зохистой хэрэглээний талаархи ойлголт олон нийт болон эрүүл мэндийн хяналтын багынхны оюун санааруу чиглээгүй, хот дахь эмийн хэрэглээний үр дүнг харахад аль алинд эмийн зохистой хэрэглээ муу байна.

Монгол улсын хувьд эмийн талаар зохицуулсан хууль дүрэм батлагдсан байдаг ч эмийн хэрэглээ ДЭМБ-ын эмийн зохистой хэрэглээний зарчимд нийцдэггүй бөгөөд өвчтөн үйлчлүүлэгчид жортой, жоргүй байдлаар эмийн сан, хар зах, хувь хүнээс эм худалдан авч өөрийн дураар хэрэглэх, өөртөө болон бусдад хэрэглүүлэх, буруу эмчлэх, гаж сөрөг нөлөөлөлд автагдах байдал газар авч байгаа нь эмийн хэрэглээг өөрийн орны өрхүүдэд эм, биобэлдмэлийн хэрэглээ, хадгалалтыг судлан дүгнэлт гаргах шаардлагатай байна. Бүх давхаргыг хамарсан уг судалгаа нь өрхүүдээс судалгааны асуулт авч явагдах юм. Судалгаанд оролцсон хүмүүс гэртээ хадгалж байгаа эмийн талаар зөв мэдлэгтэй байгаа эсэхийг тогтооход чиглэснээр Улаанбаатар хотын хүн амын дунд эмийн зохисгүй хэрэглээний түвшин, эмийн зөв хадгалалт, ашиглалтыг тооцон гаргах үндэслэл болж байна.

1.2 Судалгааны ажлын зорилго

Улаанбаатар хотын айл өрхүүдийн эмийн зохистой хэрэглээ, хадгалалтын горимыг тогтоох, эмийн жор бичилтэнд дүгнэлт өгөхөд судалгааны ажлын зорилго оршино.

1.3 Судалгааны ажлын зорилт

1. Айл өрхийн эмийн хэрэглээ, сонголт, төрөл, хадгалалтын горимыг тодорхойлон эмчийн бичсэн жортой харьцуулах,
2. Эмчийн жор бичилтийг “Жорын үнэлгээний шалгуураар” дүгнэх.

1.4 Дэвшүүлж буй таамаглал

УБ хотын иргэд жортой болон жоргүй олгох эмийг их хэмжээгээр авч хадгалалтын горим зөрчин өөрийгөө болон өрхийн гишүүдийн эрүүл мэндийг ноцтой хохироож болзошгүй байна.

1.5 Судалгааны ажлын шинэлэг тал

Эмчийн жор бичилт болон ард иргэдийн эмийн хэрэглээний уялдаа холбоог тогтоох, УБ хотын айл өрхийн эмийн зохистой хэрэглээнд үнэлгээ өгсөн. Мөн иргэд,эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэгчдэд эмийн зохисгүй хэрэглээний хор хөнөөлийн тухай ойлголтыг нэмэгдүүлэх талаар судалсан цөөн ажлын нэг болсноор шинэлэг тал оршино. Ингэснээр цаашид эмийн зохистой хэрэглээг хэвшүүлэхэд чиглэсэн хууль дүрэм боловсруулах үндэслэл болно.

1.6 Судалгааны ажлын практик ач холбогдол

Эмч эмнэлгийн ажилтан өвчтөнүүдийн эм хэрэглээний талаарх нарийн уялдаа холбоог нэмэгдүүлэх, өрхөд хадгалагдаж буй эм био бэлдмэлийн хэрэглэх тун хэмжээ, гаж нөлөө, хэрэглэх заалтын талаар ойлголт муу байх, хүн амын дунд эмийн зөв хэрэглээний асуудлын талаар судалгаа хомс ба хийгдсэн судалгаа нь эрдэм шинжилгээний сэтгүүлүүдэд хэвлэгдэн баримтжаагүй байгаа юм. Цаашид төрөөс эмийн хэрэглээний талаар баримтлах бодлого батлагдан хэрэгжихэд уг ажлын онол, практик ач холбогдол өндөр байх болно.

1.7 Судалгааны ажлын үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал

1. АШУҮИС, НЭМС-н Эрүүл мэнд бодлого, менежментийн тэнхимийн 2014 оны 05 сарын 20 ны өдрийн хурлаар судалгааны ажлын сэдэв, арга аргачлал, удирдагчийг батлуулсан. (протокол №15)
2. АШУҮИС, Эм зүй, Био-Анагаахын сургуулийн ёс зүйн хяналтын салбар хорооны 2014 оны 06 сарын 06 ны өдрийн хурлаар хэлэлцүүлэн ёс зүйн зөвшөөрөл авсан. (протокол №13-14/1А)
3. АШУҮИС, НЭМС-н Эрүүл мэндийн бодлого, менежментийн тэнхимийн 2015 оны 03 сарын 10-ны өдрийн хурлаар “Улаанбаатар хотын айл өрхийн эмийн зохистой хэрэглээ” судалгааны ажлын явцын хэлэлцүүлэг хийсэн. (протокол №8/2)

4. АШУҮИС, НЭМС-н Эрүүл мэндийн бодлого, менежментийн тэнхимийн 2015 оны 03 сарын 24-ний өдрийн хурлаар “Улаанбаатар хотын айл өрхийн эмийн зохистой хэрэглээ” судалгааны ажлын явцын хэлэлцүүлэг хийсэн.(протокол №9/1)
5. АШУҮИС, Эм зүй, Био-Анагаахын сургуулийн ёс зүйн хяналтын салбар хорооны 2015 оны 03 сарын 27 ны өдрийн хурлаар хэлэлцүүлэн ёс зүйн дүгнэлт авсан. (протокол №9/д/201509)
6. АШУҮИС, НЭМС-ийн сургуулийн Эрдэмтдийн зөвлөлийн 2015 оны 04 сарын 29-ний хурлаар “Улаанбаатар хотын айл өрхийн эмийн зохистой хэрэглээ” судалгааны ажлын урьдчилсан хэлэлцүүлэг хийсэн. (протокол№7/2015/1)
7. АШУҮИС, НЭМС-ийн сургуулийн Эрдэмтдийн зөвлөлийн 2015 оны 06 сарын 10-ны хурлаар “Улаанбаатар хотын зарим өрхийн эмийн зохистой хэрэглээ” судалгааны ажлын жинхэнэ хэлэлцүүлэг хийсэн. (протокол№01/05/1)

1.8 Судалгааны ажлыг нийтлүүлсэн байдал

Өгүүлэл:

1. Д.Тунгалаг, Д.Нарантунгалаг, Н.Халиун, Б.Бодьцэцэг, Л.Ундрaм, П.Цэдэн “Улаанбаатар хотын өрхийн эмийн зохистой хэрэглээний судалгаа” Онош сэтгүүл, 2015№01(66)., 21-24
2. Д.Тунгалаг, Д.Нарантунгалаг, Н.Халиун, П.Цэдэн “Улаанбаатар хотын өрхийн эмийн зохистой хэрэглээний судалгаа” Эм зүй сэтгүүл, 2014, IX.боть №3-4 (202-206)

Илтгэл:

1. Д.Тунгалаг, Д.Нарантунгалаг, Н.Халиун, Б.Бодьцэцэг, Л.Ундрaм, П.Цэдэн Улаанбаатар хотын өрхийн эмийн зохистой хэрэглээ “ХҮРЭЛТОГООТ-2014” эрдэм шинжилгээний бага хурал, 2014., 204-207
2. Д.Тунгалаг, Л.Ундрaм, П.Цэдэн “Улаанбаатар хотын айл өрхийн эмийн зохистой хэрэглээг энгийн эмийн жортой харьцуулсан судалгаа”, НЭМС-ийн салбарын “Эрдмийн чуулган-57” 2015., 116-117

ГАРЧИГ

ХУРААНГУЙ

ГАРЧИГ	3
ТОВЧИЛСОН ҮГСИЙН ЖАГСААЛТ	5
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	6
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	7
БҮЛЭГ 1. УДИРТГАЛ	

1.1 Судалгааны ажлын үндэслэл	8
1.2 Судалгааны ажлын зорилго	9
1.3 Судалгааны ажлын зорилт	9
1.4 Дэвшүүлж буй таамаглал	10
1.5 Судалгааны ажлын шинэлэг тал	10
1.6 Судалгааны ажлын практик ач холбогдол	10
1.7 Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал	10
1.8 Судалгааны ажлыг хэвлүүлсэн байдал	11

БҮЛЭГ 2. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ

2.1 Эмийн зохистой хэрэглээний талаарх ДЭМБ-ын бодлого	12
2.2 Дэлхийн бусад улс орны эмийн зохистой хэрэглээний байдлаас	13
2.3 Монгол Улсын Үндэсний Эмийн Бодлого	17
2.4 Монгол улсад эмийн жор бичилт, эмийг жороор олгох үйл ажиллагаа эмийн зохистой хэрэглээ хэрхэн хэрэгжиж буй талаар хийгдэж буй ажлын товчоос	20
2.5 Эмийн зохистой хэрэглээ	23
2.6 Эмийн тухай ерөнхий ойлголт	25
2.7 Эмийн гаж нөлөө	25
2.8 Эмийн жор бичилт	28
2.9 Эмийг жороор олгох үйл ажиллагаа	29
2.10 Эм, эмийн жорын маягт түүний хэрэгжилт, мөрдөгдөж буй хууль, дүрэм журам, стандартууд	30
2.11 Антибиотик эмийн зохистой хэрэглээ	34
2.12 Биологийн идэвхит хүнсний нэмэлт бүтээгдэхүүн	35

БҮЛЭГ 3. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН БА АРГА ЗҮЙ

3.1 Судалгааны ажлын хэрэглэгдэхүүн	37
-------------------------------------	----

3.2 Судалгааны ажлын хүрээ ба түүвэр	37
3.3 Судалгааны материал цуглуулах аргууд	37
3.4 Судалгааны ажлын аргачлал	38
БҮЛЭГ 4. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН	
4.1 Өрхөд хадгалагдаж буй эмийн зохистой хэрэглээний үзүүлэлт	44
4.2 Эмийн сангууд дахь жор бичилтийн үзүүлэлт	51
БҮЛЭГ 5. ХЭЛЦЭМЖ	56
БҮЛЭГ 6. ДҮГНЭЛТ	64
СУДАЛГААНЫ ДҮНД ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ	65
СУДАЛГААНЫ ХЯЗГААРЛАГДМАЛ ТАЛ	66
ТАЛАРХАЛ	67
НОМ ЗҮЙ	68
ХАВСРАЛТ – 1 Таниулах зөвшөөрлийн хуудас	72
ХАВСРАЛТ – 2 Өрхөд мэдээлэх хуудас	73
ХАВСРАЛТ – 3 Асуумжийн хуудас	75
ХАВСРАЛТ – 4 Хэвлүүлсэн материалууд	80

НОМ ЗҮЙ

1. “Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн тухай хууль”. Улаанбаатар. 2010; х4-15
2. Уранчимэг М. Эмийн чанарын хяналтын тайлан. ЭМЯ, 2002;х21-44
3. Цэрэнлхагва Р. Эмийн хэрэгцээг тодорхойлох. Эмийн мэдээлэл сэтгүүл. 2005;3(1):х24-8.
4. ЭМЯ. Эмийн талаар төрөөс баримтлах бодлого. Засгийн газрын дэргэдэх хэвлэлийн үйлдвэр. 2002;х3-21
5. Цэрэнлхагва Р, Эрдэнэбаяр Ц, Туяасайхан Ц. Эмийн маркетинг. АУИС, Эрхэс хэвлэлийн газар. 2005;х10-64
6. Нямсүрэн П. Эмийн зохистой хэрэглээний зарим судалгаа. Монголын анагаах ухаан. 2010; 2(111):х17-24
7. Эмийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх. ЭМЯ, ДЭМБ. 2006;х208-218
8. Батхуяг П, Оргил Б. Эмийн зохистой хэрэглээ ба эмийн эмчилгээний гарын авлага. 2008;х6-25.
9. П. Батхуяг. Эмийн зохистой хэрэглээ. УБ, 2008;х6-25.
10. ДЭМБ А. Эмийн гаж нөлөөний зохицуулалт. ЭМХ-4 төсөл. 2012; х5-10.
11. Ариунзаа Л. Эмийн гаж нөлөөлөх бүртгэн мэдээлэх үйл ажиллагаа, ач холбогдол. 2006. Магистрийн тезис.
12. ЗГХА, ЭМГ. Эмийн бүртгэлийн талаар хийсэн судалгаа. 2010;х25-39
13. Зориг Т. Эмийн аюулгүй байдлын өнөөдрийн тулгамдсан асуудал. Эм зүй сэтгүүл. 2009;2(24):х3-11.
14. Цэрэнлхагва Р, Цогзолмаа Н. Монгол Улсын Үндэсний зайлшгүй шаардлагатай эмийг хэрэглэх явцад тохиолдож болзошгүй гаж нөлөөний лавлах. 2006;х32-9.
15. Батхуяг П. Монгол улсын зайлшгүй шаардлагатай эмийн лавлах. Улаанбаатар. 2006;х14-31
16. Лоуранс Д.Р., Бенитт П.Н. Клиническая фармакология. Том 1. Москва, 1993:стр.49-64.
17. Солонго Д. Антибиотик эмчилгээ. Улаанбаатар: Анагаах Ухааны Их Сургууль; 2002. Магистрийн тезис
18. Kathleen Holloway. Rational use of medicines. The world medicines situation. WHO, Geneva. 2011.p21-59

19. WHO. Operational package for assessing, monitoring and evaluating country pharmaceutical situations. 2010.p114-145
20. WHO. Household Survey to Measure Access to and Use of Medicines. WHO: 2009.p12-45
21. Al-Siyabi K, Al-Riyami K. Value and types of medicines-returned by patients to Sultan Qaboos University Hospital Pharmacy, Oman. SQU Med J,.2007;7: p109-16.
22. Abdo-rabbo A Al-Ansari M, Gunn B, Suleiman B. The use of medicines in Oman - public knowledge, attitudes and practices. SQU Med J. 2009;9:p124-31.
23. WHO. The use of essential drugs. WHO Technical Report series 850, Geneva,: 1995.p21-54
24. Suleiman I Sharif, Abdueilmula R Abdueilkarem, Hadeel A Bustami, Layal I Haddad, Deema S Khalil. Trends of home drug storage and use in different regions across the northern United Arab Emirates. Medical Principles and Practice: International Journal of the Kuwait University,. 2010;19(5):p355-8.
25. Skinner RF, Shave J, Harris JM,. A survey of medicines in patients' homes. British Pharmaceutical conference; United Kingdom.1988.p311-18
26. WHO. The Safety of Medicines in Public Health Programs. WHO: 2006.p11-45
27. WHO. Safety of Medicines guide to detecting and reporting adverse drug reactions. WHO, 2002.p28-38
28. Holloway K. Progress in the Rational Use of Medicines. Newsletter of the International Network for the Rational Use of Drugs. 2009;19(1).p108-118
29. Nasser AN. Prescribing patterns in primary health care in Saudi Arabia. DICP, Nurs times,. 1981;77(5).p138-141
30. Abahussain EA, Ball ED, Matowe CW. Practice and opinion towards disposal of unused medication in Kuwait. Med Princ Pract. 2006;15:p352-7.
31. Chimedtseren M, Sanjjav, Tsetsegmaa,. Pharmaceutical Situation Analysis of Mongolia. 2010.p32-41
32. Fatuma Manzi, Joanna A.S, Taghreed Adam, Hassan Mshinda, Cesar G Victora, Jennifer Bryce. Out-of-pocket payments for under-five health care in rural southern Tanzania. Health Policy and Planning. 2005(20):p85-93.
33. WHO. National drug policies. Geneva WHO, 2014.p28-45
34. WHO. Manual for the Household Survey to Measure Access and Use of Medicines. 2008.p131-36
35. World Bank. Managing Drug Supply. Kumarian Press.2009;p431-8.

36. INRUD. How to use applied qualitative methods to design drug use interventions. USA, : INRUD 1996.p41-61
37. Wasim Raja, Durga Prasad B. et al. Household survey on rational use of medicines in India. International Journal of Pharmacy & Therapeutics,. 2012;3(1):p21-7.
38. WHO. Household Survey on Medicine Use in Oman. WHO/EMRO; 2008-2009.
39. Francis SV Tourinho FB, Celso Stephan, Ricardo Cordeiro Home medicine chests and their relationship with self-medication in children and adolescents. Jornal de Pediatria 2008;5(84):p416-22.
40. K. A. Holloway VI, A. K. Wagner, C. Vialle-Valentin, D. Ross-Degnan. Have we improved use of medicines in developing and transitional countries and do we know how to? Two decades of evidence. Tropical Medicine and International Health. 2013;18(6):p656-64.
41. WHO. Guideline on safety monitoring of herbal medicines in pharmacovigilance WHO: 2004.p131-141
42. Батхуяг П. Оргил Б. Эмийн зохистой хэрэглээ ба эмийн эмчилгээний гарын авлага. Улаанбаатар, 2008:х68-109.
43. Цэрэнлхагва Р, Эрдэнэбаяр Ц, Туяасайхан Ц. Эмийн маркетинг. Эрхэс хэвлэлийн газар. 2005: х82-99.
44. Цэрэнлхагва Р. Эмийн эдийн засгийн шинжилгээ. Эрхэс хэвлэлийн газар. 2006: х10-64.
45. Kumarian Tress. Managing Drug Supply. 2nd Edition, Washington, p. 431-438.
46. Антибиотикийн зохистой хэрэглээ
<https://www.facebook.com/erdenesiinsanaptekh/posts/688650564588863>
47. Нямсүрэн П. Эмийн зохистой хэрэглээний зарим судалгаа. УБ, Монголын анагаах ухаан. 2010 он., Мэдээллийн эх үүсвэр: <http://www.mongolmed.mn/article/1456>
48. ЭМЯ. Антибиотикийн зохистой хэрэглээг төлөвшүүлэх,эмэнд нянгийн тэсвэржилт үүсэхээс сэргийлэх стратеги батлах тухай. Мэдээллийн эх үүсвэр: http://www.moh.mn/downloads/erkhzui/Undesnii_strategy/MOH-2012-448.pdf
49. Chimedtseren, Munkhdelger (1); Sanjjav, Tsetsegmaa 1: Ministry of Health; Pharmacy School, Health Sciences University, Pharmaceutical Situation Analysis of Mongolia, Available from: http://www.inrud.org/icium/conferencematerials/741-chimedtseren_a.pdf

50. Estimating economic loss resulted from irrational use of medicines, Available from: http://www.ispor.org/regional_chapters/Mongolia/documents/Estimating-economic-loss%20-from-irrational-use-of-medicines.pdf
51. Francis S. V. Tourinho, Fábio Bucarechi, Celso Stephan, Ricardo Cordeiro. Home medicine chests and their relationship with self-medication in children and adolescents. Available from: <http://www.jped.com.br/conteudo/08-84-05-416/port.pdf>
52. Sharif SI, Abduelkarem AR, Bustami HA, Haddad LI, Khalil DS. Trends of home drug storage and use in different regions across the northern United Arab Emirates. Available from: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20639657>
53. WHO. "Access to and rational use of medicines at the household level". Available from: <http://apps.who.int/medicinedocs/documents/s16887e/s16887e.pdf>
54. WHO. Access to and use of medicines by households in Uganda. Available from: <http://apps.who.int/medicinedocs/documents/s16374e/s16374e.pdf>
55. WHO. How to improve the house of medicines by consumers. Available from: http://www.who.int/medicines/areas/rational_use/Manual2_HowtoImprove.pdf?ua=1
56. WHO. Manual for the Household Survey to Measure Access and Use of Medicines. 2008. Available from: http://www.who.int/medicines/areas/coordination/household_manual_february2008
57. WHO. WHO Medicines Strategy 2008-2013. Available from: http://www.who.int/medicines/publications/Medicines_Strategy_draft08-13.pdf?ua=1
58. WHO. WHO's policy and activities in the field of traditional medicine. Available from: http://www.who.int/medicines/technical_briefing/tbs/Technical_briefing_11_10.pdf
59. WHO. National medicine policy. 2014. Available from: <http://apps.who.int/medicinedocs/documents/s21605en/s21605en.pdf>